

JANUARI 1961 HÄFTE 1

Social- medicinsk tidskrift

TRETTIOÅTTONDE ÅRGÅNGEN

Om behov, tillgång och utbildning av läkare

Beräkning av det framtida läkarbehovet torde vara en av de svåraste planläggningsuppgifterna inom arbetsmarknaden. Läkarnas utbildning är lång och komplicerad. De tidsvinster, som man kan nå genom förkortning och rationalisering av grundutbildningen, förloras delvis genom de krav som måste ställas på den fortsatta utbildningen fram till full kompetens inom ett växande antal medicinska specialiteter. Inte ens för "vanlig praktik", den verksamhet som bedrivs av allmänpraktiker och tjänsteläkare, räcker den medicinska examen och legitimationen till. Ytterligare några års sjukhusutbildning kräves om sanningen i det gamla talesättet skall elimineras, att 'varje läkare först måste fylla en kyrkogård, innan han blir färdig'. Förvisso har ordspråket förlorat sin giltighet tack vare god läkarutbildning och ihållande fortbildning av medicinens handhavare. Samhället kan ej underlåta att ständigt upprätthålla bästa tänkbara utbildningsstandard för blivande läkare.

Utan tvivel sammanhänger Sveriges internationella ställning som ett förstarangsland ifråga om medellivslängd, ringa barnadödlighet och väl tillgodosedd sjukvård med den goda utbildning som läkarna får. Vår ställning kan icke bero på att

vi har särskilt många. Antalet invånare per läkare i Sverige är 1.130 jämfört med en rad andra länder som har procentuellt sett dubbelt så många läkare. Den goda hälso- och sjukvårdssituationen i Sverige är naturligtvis främst beroende av de väldiga samhällsinsatserna inom området samt av den goda materiella levnadsstandarden.

Genom den utredning, som så snabbt färdigställts och som avsett att utröna behovet av läkare i Sverige inom de närmaste årtiondena, har det visat sig att behovet av läkare, om det nu planerade och förutsebara sjuk- och hälsovårdsprogrammet skall kunna genomföras, blir 11.000—11.500 år 1970 samt 15.000—16.000 år 1980. För lasarettsvården kräves ett tillskott av omkring 1.700 läkare, för långtids- och åldersvården drygt 300 och för mentalsjukvården 1.300 de närmaste 10 åren. Antalet allmänläkare och praktiserande specialister, som för närvarande är alltför ringa, behöver ett tillskott av cirka 1.200 läkare under tioårsperioden.

Prognosutredningen yrkar att de medicine studerandena ökas till högsta möjliga antal, att en skyndsamt utredning företages om möjligheterna att utbilda läkare vid utländska lärosäten, samt att utbildningsbehovet för övrig personal inom

hälso- och sjukvården fastslås. Bakom de framräknade prognosresultaten ligger som en förutsättning att samhällsutvecklingen skall fortgå som hittills efter kriget och att utbyggnaden av hälso- och sjukvården obehindrat skall kunna ske med de stora investeringar och driftkostnader som detta kräver. Det är uppenbart att stora osäkerhetsmoment här kommer in.

Som det nu har visats i den nu framlagda läkarprognosutredningen har de allra flesta nyutbildade läkare under senare år åtgått för den expanderande sjukhusvården. Inom detta område kräves uppenbarligen stor vaksamhet mot irrationell planering och obefogad expansion.

Naturligtvis sammanhänger behovet av läkare i hög grad med frågan om vilka arbetsuppgifter som skall åvila dem. En otillräcklig rekrytering av sjuksköterskor och annan personal eller en minskad utbildning av dem kan t. ex. utöva en ogynnsam återverkan. Om vi endast planerar för att tillmötesgå allmänhetens krav utan att i möjligaste mån bibringa människorna en uppfattning om elementär sjukvård och en rimlig hälsovårdsuppfostran, uppstår därtill en onödigt uppskruvad fordran på läkarhjälp.

Utan tvivel har ökad standard och välfärd samt försummad hälsovårdsuppfostran bl. a. haft till följd att den växande sjukvårdskonsumtionen mera sammansättes av allt enklare medicinska åtgärder och ett ökat intygsbehov än av allt flera kvalificerade läkarinsatser.

Med dessa frågor har senare års läkarprognosutredningar föga sysslat. Utredningsmännens överförda resonemang om tillgång och efterfrågan har inte kombinerats med någon finare differentiering av vårdbehoven. I stället har i stort sett all efterfrågan oberoende av dess innebörd tillerkänts karaktären av berättigat krav som skall tillgodoses. Därmed drives utvecklingen till denna del i blindo vidare utan insikt om det antal vårdkrav som borde kunna kanaliseras, kanske avreageras. Tidigare utredningar har utan tvivel arbetat med vissa självskrivna förutsättningar rörande vårdbehovens art. Därigenom torde delvis kunna förklaras att en underskattning tidigare skett av det läkarantal som numera anses nöd-

vändigt för att svara upp mot en helt restriktionsfri efterfrågan av läkarvård.

I omedelbar anslutning till framläggandet av läkarprognosutredningen har en annan statlig expertkommitté färdigställt ett betänkande rörande ökad läkarutbildning. Beredningen har funnit att förutsättningar finns för en stark höjning av utbildningskapaciteten vid de medicinska högskolorna och dessutom konstaterat att centrallasaretten i Linköping och Örebro med sina stora patientmaterial också kan stå till förfogande för propedeutisk och klinisk utbildning av blivande läkare. I inte mindre än åtta alternativ anvisar utredningen utbyggnad ända upp till ett intagningsantal av 718 medicinare per år jämfört med nuvarande 453, ett tal som redan det är för högt för vår nuvarande undervisningskapacitet. Det pågår dock vissa utbyggnader av befintliga resurser. Därtill förekommer en planläggning beträffande utbyggnad av såväl teoretiska som kliniska institutioner. Med sitt betänkande ställer beredningen statsmakterna inför möjligheten att starkt utbygga läkarutbildningen om man så vill men också inför konsekvenserna, nämligen betydande kostnader och stora insatser ifråga om såväl lokaler som personal och utrustning vid de olika utbildningsanstalterna. Det är tydligt att utredningen ändå sökt vissa provisorier och att komma fram till billigare varianter ifråga om kostnaderna än respektive ansvariga ämneslärare vid universitet och högskolor yrkat. Beträffande vissa behov kan man befara att utredningen varit otillåtet sparsam. Utan tvivel hotar dessutom allvarliga möjligheter att statsmakter och huvudmän vidtar ytterligare nedprutningar och att dröjsmål uppstår med sådana kompletteringar. De torde just resultera i försämrad utbildningsstandard. Överhuvudtaget är planerna för den utbyggda undervisningen enligt de större alternativen så omfattande och beroende av så många betydelsefulla förutsättningar att de synes mycket svåra att genomföra. Det blir av stort intresse att inom kort kunna inhämta remissinstansernas mening om de två aktuella utredningarna, vilkas arbete här endast till ringa del kunnat beröras.